

KHẢO SÁT NHU CẦU ĐƯỢC BỒI DƯỠNG CỦA GIÁO VIÊN ĐỊA LÝ Ở CÁC TRƯỜNG THPT TRÊN ĐỊA BÀN ĐÀ NẴNG - QUẢNG NAM VÀ ĐỀ XUẤT CHƯƠNG TRÌNH BỒI DƯỠNG GIÁO VIÊN ĐỊA LÝ SAU NĂM 2015

A SURVEY INTO HIGH SCHOOL GEOGRAPHY TEACHERS' NEED FOR FURTHER TRAINING
IN DANANG, QUANG NAM AND SUGGESTIONS FOR GEOGRAPHY TEACHER TRAINING
PROGRAM AFTER THE YEAR 2015

Đậu Thị Hòa

Trường Đại học Sư phạm – Đại học Đà Nẵng

Email: hoaspdn.57@gmail.com

TÓM TẮT

Chương trình - sách giáo khoa sau năm 2015 sẽ đổi mới theo hướng: “Chương trình mới tiếp cận theo hướng hình thành và phát triển năng lực cho người học; không chạy theo khối lượng tri thức mà chú ý khả năng vận dụng tổng hợp các kiến thức, kĩ năng, thái độ, tình cảm, động cơ... vào giải quyết các tình huống trong cuộc sống hàng ngày...”.

Để thực hiện sự đổi mới này, một trong những vấn đề quan trọng và then chốt là đổi mới đội ngũ giáo viên. Đổi mới đội ngũ giáo viên là thực hiện việc bồi dưỡng tay nghề cho những giáo viên đang đứng lớp, nhằm tạo sự thay đổi về tư tưởng, nâng cao ý thức tự giác của các thầy giáo, cô giáo về việc đổi mới giáo dục, đổi mới cách thức lên lớp, đổi mới suy nghĩ về vai trò của học sinh.

Nội dung bài báo này, chúng tôi tập trung vào nghiên cứu khảo sát điều tra nhu cầu bồi dưỡng của giáo viên Địa lí THPT trên địa bàn Đà Nẵng và Quảng Nam, làm cơ sở để xây dựng chương trình bồi dưỡng giáo viên Địa lí sau năm 2015.

Từ khóa: định hướng đổi mới giáo dục; đổi mới dạy học; đổi mới dạy học địa lí, bồi dưỡng giáo viên, bồi dưỡng giáo viên Địa lí.

ABSTRACT

The target of the textbook innovation after 2015 will be focused on forming and developing learners 'ability. It says no with running after the volume of knowledge and pays attention to the ability of using all the knowledge, skills, behaviors as well as feelings, etc... in solving every situation in daily life.

In order to carry out this innovation, one of the key matters is to improve the teaching staff. This means teachers will get further training to help them enhance their sense and their self-awareness of changing new methods of teaching as well as their thoughts about the role of students, in particular and the education innovation, in general.

This article concentrates on a survey into high school geography teachers' demand for further training in Danang – Quang Nam. This will be the foundation for developing a retraining program for geography teachers after 2015.

Key words: the target of education innovation; changing new methods of teaching; changing new methods of teaching geography; teachers' need for further training; geography teachers' need for further training.

1. Đặt vấn đề

Theo quan điểm đổi mới căn bản toàn diện chương trình giáo dục phổ thông xây dựng theo hướng tích hợp thì môn Địa lí sẽ có nhiều thay đổi, các kiến thức địa lí sẽ được tích hợp với nhiều kiến thức về lịch sử, xã hội, kinh tế, văn hóa, gắn với

thực tiễn cuộc sống con người và thiên nhiên ở xung quanh.

Thông qua kiến thức địa lí nhà trường hướng tới giáo dục những phẩm chất, giá trị sao cho học sinh phổ thông biết yêu quý bản thân, gia đình, quê hương đất nước; ham thích sáng tạo, quan sát, vận dụng những điều đã học vào việc

giải thích hoặc vận dụng vào các tình huống thực tiễn của đời sống hằng ngày, trân trọng sức lao động, sản phẩm lao động..., quan tâm tới những sự kiện thời sự, những biến động về chính trị, kinh tế, văn hóa, khoa học - kỹ thuật của đất nước và thế giới, yêu quý, có ý thức bảo vệ di sản lịch sử, văn hóa nghệ thuật của dân tộc và thế giới, có thái độ đúng đắn với những vấn đề về tín ngưỡng, sắc tộc,... và các vấn đề nóng bỏng như môi trường, biến đổi khí hậu, dân số,...

Với những thay đổi lớn như vậy, các chuyên gia đều cho rằng việc bồi dưỡng giáo viên để kịp thời triển khai đổi mới sau năm 2015 là rất cấp bách và cần thiết. Thêm vào đó là việc đổi mới mô hình đào tạo giáo viên, không đóng kín như hiện nay trong các trường sư phạm, mà từng bước chuyển sang hệ thống đào tạo mở như nhiều nước trên thế giới. Cần đào tạo giáo viên dạy một môn, đồng thời giáo viên dạy 2 môn, liên môn để dạy các môn học tích hợp Khoa học tự nhiên và Khoa học xã hội.

Những nghiên cứu của chúng tôi chính là để tiếp cận nhanh chóng, kịp thời việc bồi dưỡng giáo viên Địa lí trong thời gian tới.

2. Nhu cầu được bồi dưỡng của giáo viên Địa lí ở một số trường THPT trên địa bàn Đà Nẵng và Quảng Nam

2.1. Hình thức và phương pháp điều tra, khảo sát nhu cầu

a. Các phương pháp điều tra, khảo sát

Để tìm hiểu nhu cầu cần bồi dưỡng của giáo viên Địa lí THPT, chúng tôi cũng đã tiến hành điều tra, khảo sát bằng các phương pháp sau:

** Lập phiếu điều tra:*

- Trước hết chúng tôi điều tra về thực trạng dạy và học môn Địa lí ở các trường THPT trên địa bàn Đà Nẵng và Quảng Nam:

+ Mẫu phiếu điều tra thực trạng dạy học với 10 câu hỏi trắc nghiệm tìm hiểu 10 thông số.

+ Mẫu phiếu điều tra thực trạng học tập môn Địa lí của học sinh với 10 câu hỏi trắc nghiệm tìm hiểu 10 thông số.

- Từ năm bắt thực trạng, chúng tôi tiến hành điều tra về nhu cầu cần bồi dưỡng của giáo viên Địa lí THPT trên 2 địa bàn Đà Nẵng và Quảng Nam: Mẫu phiếu với 10 câu hỏi trắc nghiệm để tìm hiểu về nhu cầu cần thiết bồi dưỡng về kiến thức, phương pháp dạy học và phương pháp kiểm tra đánh giá.

** Hội thảo khoa học*

Kết hợp với Hội thảo Khoa học của Khoa Địa lí với 2 chủ đề:

- Giáo dục Biển đảo trong dạy học Địa lí ở trường phổ thông.

- Đổi mới dạy học Địa lí và thực trạng của đổi mới dạy học Địa lí hiện nay ở trường phổ thông.

Với 2 chủ đề này, chúng tôi đã thu được 5 báo cáo khoa học về thực trạng dạy học Địa lí ở các trường THPT hiện nay trên địa bàn thành phố Đà Nẵng. Trong mỗi báo cáo đều phân tích thực trạng và đều có những đề xuất về nhu cầu cần thiết của giáo viên.

** Dự giờ của giáo viên*

- Kết hợp với đợt kiến tập sư phạm năm 2014, chúng tôi đã xin dự 10 tiết của 10 giáo viên dạy Địa lí ở các trường THPT trên địa bàn Đà Nẵng để trực tiếp nắm tình hình dạy học Địa lí của giáo viên.

- Kết hợp dự giờ, chúng tôi cũng đã phỏng vấn trực tiếp các giáo viên Địa lí để nghe ý kiến đề xuất về những khó khăn, những yêu cầu trong việc bồi dưỡng của giáo viên.

b. Đối tượng điều tra

- Đã tiến hành điều tra ở 15 trường tiêu biểu cho tính vùng miền của 2 địa bàn của thành phố Đà Nẵng (9 trường) và tỉnh Quảng Nam (6 trường), các trường cụ thể như sau:

- Về số lượng điều tra:

+ Điều tra 50 giáo viên ở 3 độ tuổi thâm niên: dưới 5 năm (10 giáo viên), trên 10 năm (20 giáo viên), trên 20 năm (20 giáo viên). Mỗi trường điều tra từ 3 - 5 giáo viên Địa lí.

+ Điều tra 450 học sinh ở 3 khối lớp: khối 10 (150 học sinh), khối 11 (150 học sinh), khối 12 (150 học sinh).

- Sau khi đề xuất chương trình bồi dưỡng, chúng tôi gửi lại đến các giáo viên để xin ý kiến đóng góp.

2.2. Nhu cầu bồi dưỡng của giáo viên

a. Về kiến thức

- Các kiến thức về bản đồ, địa lí tự nhiên thế giới hay Việt Nam, các kiến thức về địa lí dân cư, địa lí kinh tế xã hội, biển đảo là những mảng kiến thức cơ bản của Địa lí thì hầu hết các giáo viên đều nắm vững.

- Tuy nhiên, cũng còn những mảng kiến thức mà nhiều giáo viên còn thiếu và gặp khó khăn trong dạy học như:

+ Các giáo viên gặp nhiều khó khăn trong việc dạy các kiến thức về địa chất, nhất là phần địa chất lịch sử hình thành các lãnh thổ, nhận biết các loại đá,... vì đây là những kiến thức thuộc một chuyên ngành tương đối khó, thời lượng học trong trường sư phạm không nhiều, đặc biệt là phần thực hành rất ít nên mặc dù phần kiến thức địa chất thể hiện ít trong chương trình địa lí ở phổ thông nhưng giáo viên vẫn không tự tin khi giảng dạy.

+ Các kiến thức về Địa lí kinh tế xã hội thế giới: phần này không khó, nhưng kinh tế thế giới luôn thay đổi, sách giáo khoa thì phải 10 năm hoặc hơn mới thay đổi, vì vậy việc cập nhật chính thống kiến thức này là quan trọng, nếu không sẽ làm cho người giáo viên trở nên rất lạc hậu trước học sinh.

+ Các kiến thức liên môn có liên quan tới địa lí như: sinh học, hóa học, vật lí, thiên văn,... khi dạy Địa lí tự nhiên đại cương, Địa lí thế giới giáo viên cũng gặp nhiều khó khăn, vì chủ yếu là sinh viên thi khối C, chương trình đào tạo Cử nhân Sư phạm cũng đề cập 1, 2 học phần liên quan đến các kiến thức trên, nhưng chất lượng học các học phần này của sinh viên thấp. Giáo viên rất băn khoăn lo lắng cho việc đổi mới giáo dục phổ thông theo hướng “tích hợp” sau năm 2015.

- Đại đa số giáo viên đều đề nghị cung cấp và bồi dưỡng những mảng kiến thức sau:

Bảng 1. Nhu cầu bồi dưỡng về kiến thức của GV Địa lí ở một số trường THPT trên địa bàn Đà Nẵng và Quảng Nam

Kiến thức	Số ý kiến	Tỉ lệ %
Kiến thức về địa chất	28/50	56,0
Kiến thức về địa lí kinh tế xã hội thế giới (cập nhật)	32/50	64,0
Kiến thức liên môn có liên quan đến dạy Địa lí	19/50	38,0

b. Về phương pháp dạy học

- Bộ Giáo dục và các Sở cũng đã tổ chức nhiều đợt tập huấn, bồi dưỡng về đổi mới phương pháp dạy học, tuy nhiên qua điều tra, dự giờ chúng tôi thấy sự hiểu biết về phương pháp dạy học hiện đại, kĩ thuật dạy học tích cực, ứng dụng công nghệ thông tin và các phần mềm Địa lí vào dạy học còn nhiều hạn chế. Giáo viên đề cập đến những khó khăn khi vận dụng các phương pháp, kĩ thuật dạy học mới bao gồm:

+ Khó khăn lớn nhất là: Thời lượng kiến thức nhiều nhưng thời gian có hạn, các kĩ thuật dạy học và phương pháp dạy học mới tốn nhiều thời gian

+ Thứ 2 là chưa có điều kiện về trang thiết bị dạy học để thực hiện các kĩ thuật và phương pháp dạy học mới

+ Chưa hiểu rõ lí thuyết, quy trình vận dụng các kĩ thuật và phương pháp dạy học mới

+ Việc ứng dụng công nghệ thông tin và các phần mềm Địa lí vào dạy học Địa lí ở trường phổ thông tương đối phổ biến và mang lại nhiều hiệu quả dạy học, nhưng nhiều giáo viên Địa lí ở Đà Nẵng và Quảng Nam chưa sử dụng được các phần mềm này, nên chưa giải quyết được những khó khăn về thiếu phương tiện dạy học, vì vậy hiệu quả dạy học cũng còn hạn chế.

- Từ những phân tích trên, giáo viên đề nghị có nhu cầu bồi dưỡng về các nội dung sau:

Bảng 2. Nhu cầu bồi dưỡng về phương pháp dạy học của GV Địa lí ở một số trường THPT trên địa bàn Đà Nẵng và Quảng Nam

Nội dung	Số ý kiến	Tỉ lệ %
----------	-----------	---------

Lí luận về PP, kĩ thuật dạy học hiện đại	22/50	44,0
Vận dụng các PP, kĩ thuật dạy học, tích cực, hiện đại	40/50	80,0
Ứng dụng CNTT và một số phần mềm trong dạy học Địa lí	32/50	64,0

c. Về kiểm tra đánh giá

Kiểm tra đánh giá trong dạy học ở trường phổ thông hiện nay đang được bàn luận sôi nổi và có nhiều nội dung mới, được chọn là khâu đột phá để thực hiện đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục phổ thông sau năm 2015, nên có tới 45/50 giáo viên (chiếm 90%) đều có nhu cầu bồi dưỡng cụ thể về kiểm tra đánh giá theo năng lực người học ở bộ môn Địa lí các lớp.

3. Đề xuất chương trình bồi dưỡng giáo viên Địa lí phục vụ cho đổi mới dạy học Địa lí ở các trường THPT

3.1. Mục tiêu bồi dưỡng

- Cung cấp, cập nhật cho giáo viên những kiến thức mới, hiện đại về chuyên ngành, đặc biệt bồi dưỡng mảng kiến thức liên môn mà giáo viên chưa được tiếp cận trong đào tạo đại học để nâng cao năng lực chuyên môn cho giáo viên, đáp ứng yêu cầu đổi mới giáo dục và yêu cầu chuẩn nghề nghiệp của giáo viên.

- Bồi dưỡng những kiến thức về hình thức, phương pháp dạy học, đặc biệt là kĩ năng tổ chức dạy học, kĩ năng vận dụng các kĩ thuật dạy học mới theo hướng phát triển năng lực người học nhằm phát triển năng lực sư phạm cho giáo viên.

- Bồi dưỡng lí luận và thực hành về đổi mới kiểm tra, đánh giá theo hướng đánh giá hoạt động học tập và năng lực người học để thúc đẩy quá trình dạy và học.

- Thông qua bồi dưỡng nhằm nâng cao năng lực tự học, tự nghiên cứu của giáo viên, khuyến khích sáng kiến trong quá trình dạy học Địa lí.

3.2. Nội dung bồi dưỡng

Chương trình bồi dưỡng thường xuyên giáo viên các cấp học từ mầm non, tiểu học, THCS, THPT và GDTX được quy định tại Thông tư số 30, 31, 32, 33/2011/TT- BGDĐT ngày 8 tháng 8 năm 2011, Thông tư số 36 /2011/TT- BGDĐT ngày 17 tháng 8 năm 2011 của Bộ trưởng Bộ GD&ĐT đã xác định rõ gồm có nội dung bắt buộc và nội dung tự chọn. [3]

- Nội dung bắt buộc: tập trung vào những vấn đề cơ bản của định hướng đổi mới giáo dục, đặc biệt là những đổi mới về nội dung, hình thức, phương pháp dạy học, hình thức, phương pháp kiểm tra đánh giá. Nội dung chuyên đề này có thể do Bộ GD&ĐT tổ chức biên soạn, có thể do các trường sư phạm trên địa bàn được hợp tác bồi dưỡng biên soạn. Thời lượng quy định chuyên đề là 30 tiết/năm.

- Nội dung tự chọn: Ngoài chuyên đề bắt buộc cần xây dựng những chuyên đề, những mô đun chuyên sâu để đáp ứng nhu cầu học tập, bồi dưỡng của giáo viên. Thời lượng 60 tiết/giáo viên.

Từ những quy định và nhu cầu của giáo viên Địa lí, nhóm nghiên cứu chúng tôi xây dựng chương trình bồi dưỡng giáo viên Địa lí THPT (trình bày ở Bảng 3).

- Chuyên đề: Dạy học Địa lí và kiểm tra đánh giá theo hướng phát triển năng lực, đây là nội dung cơ bản cần bồi dưỡng để giáo viên có thể thực hiện được đổi mới toàn diện và căn bản giáo dục phổ thông sau 2015.

- Các chuyên đề: Địa - Sử và những vấn đề địa lí KT-XH TG hiện đại, để đáp ứng nhu cầu của giáo viên Địa lí về những mảng kiến thức còn thiếu và yếu như địa chất (cả những kiến thức liên môn về lịch sử) và cập nhật những kiến thức về kinh tế - xã hội thế giới hiện nay.

- Các chuyên đề: Cơ sở sinh thái học; Thiên văn học, để đáp ứng nhu cầu của giáo viên Địa lí về những mảng kiến thức liên môn cơ bản như: sinh học, vật lí, hóa học,...

- Các chuyên đề: Ứng dụng CNTT và các phần mềm trong dạy học Địa lí; Vận dụng các phương pháp, kĩ thuật dạy học theo hướng dạy học

tích cực, để đáp ứng nhu cầu của giáo viên về mảng phương pháp dạy học Địa lí.

Bảng 3. Đề xuất các chuyên đề cần bồi dưỡng cho GV Địa lí ở trường THPT

TT	Tên chuyên đề, mô đun	Tự học (tiết)	Học tập trung (tiết)	
			LT	TH
Chuyên đề bắt buộc:				
1	Dạy học địa lí và kiểm tra đánh giá theo hướng phát triển năng lực	10	10	10
Các chuyên đề tự chọn:				
1	Cơ sở sinh thái học	15	10	5
2	Địa - Sử	15	10	5
3	Những vấn đề địa lí KT–XH TG hiện đại	20	5	5
4	Ứng dụng CNTT và các phần mềm trong dạy học Địa lí	15	5	10
5	Thiên văn học	15	10	5
6	Vận dụng các PPDH, KTDH theo hướng dạy học tích cực	15	5	10

3.3. Hình thức bồi dưỡng

a. Bồi dưỡng bằng tự học của giáo viên

- Đây là hình thức mang tính tự lực và độc lập cao nhưng lại có tính chiến lược lâu dài và bền vững. Giáo viên muốn có năng lực về chuyên môn, nghiệp vụ thì phải thường xuyên tự học để có thể tiếp cận, cập nhật nhanh những cái mới, cái hiện đại giúp ích cho quá trình dạy học của bản thân.

- Tuy nhiên để cho hình thức này mang lại hiệu quả cần phải có nguồn tài liệu cho giáo viên, đồng thời phải kết hợp giữa tự bồi dưỡng với các sinh hoạt chuyên môn, nghiệp vụ tại tổ chuyên môn của nhà trường, liên trường hoặc cụm trường.

b. Bồi dưỡng thông qua mạng Internet

- Hiện nay, công nghệ thông tin và mạng Internet phát triển mạnh, rộng khắp đến mọi vùng miền. Hầu hết giáo viên cũng đã tiếp cận với công nghệ thông tin và sử dụng mạng Internet, nên việc bồi dưỡng theo hình thức này là cần thiết, nhanh và nhiều tiện lợi.

- Để tiến hành được cần nghiên cứu xây dựng diễn đàn qua mạng Internet để cung cấp, trao đổi kiến thức, giải đáp những thắc mắc của giáo viên, đồng thời cũng trao đổi những kinh nghiệm, sáng kiến dạy học, vận dụng những phương pháp, kỹ thuật dạy học tích cực,...

c. Bồi dưỡng tập trung

- Hình thức này được áp dụng phổ biến từ trước đến nay trong các dịp hè (bồi dưỡng thường xuyên trong hè).

- Mục đích: Hướng dẫn các nội dung tự học, thực hành, hệ thống hóa kiến thức, giải đáp thắc mắc; Hướng dẫn những nội dung bồi dưỡng thường xuyên mới và khó đối với giáo viên, đáp ứng nhu cầu của giáo viên trong học tập bồi dưỡng thường xuyên; Tạo điều kiện cho giáo viên có cơ hội được trao đổi về chuyên môn, nghiệp vụ và luyện tập kỹ năng với giáo viên các trường khác trong huyện, tỉnh, thành phố, khu vực.

- Về thời gian bồi dưỡng được thực hiện trong năm học. Tùy theo tình hình thực tế của địa phương và nhu cầu bồi dưỡng thường xuyên của giáo viên, các cơ sở giáo dục bố trí thời gian bồi

dưỡng thường xuyên cho phù hợp, có thể: Tập trung ngắn hạn: 1 – 2 ngày; Tập trung dài hạn: 1 tuần hay hơn.

Tuy nhiên để đảm bảo chất lượng các cơ sở giáo dục (phòng, sở giáo dục, các trường, các trung tâm giáo dục thường xuyên) cần phải tổ chức đánh giá kết quả bồi dưỡng thường xuyên của giáo viên thông qua các bài kiểm tra, bài tập nghiên cứu, bài viết thu hoạch; tổng hợp, báo cáo kết quả về sở giáo dục và đào tạo theo quy định của sở giáo dục và đào tạo.

4. Kết luận

Việc đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục phổ thông nói chung và dạy học Địa lí nói riêng là tất yếu và rất cần thiết. Trong đó, đổi mới đội ngũ giáo viên là một trong những nhân tố quan trọng, then chốt để thực hiện đổi mới căn bản và toàn

diện giáo dục. Đổi mới đội ngũ giáo viên là thực hiện việc bồi dưỡng phẩm chất đạo đức, kiến thức, kỹ năng nghề nghiệp cho những giáo viên đang đứng lớp, nhằm tạo sự thay đổi về tư tưởng, ý thức, trình độ, chất lượng người thầy, tiến tới thay đổi về chất lượng đào tạo giáo dục phổ thông.

Qua nghiên cứu điều tra, khảo sát nhu cầu học tập, bồi dưỡng và những đề xuất của giáo viên Địa lí trên 15 trường THPT của 2 địa bàn Đà Nẵng - Quảng Nam, chúng tôi đã rút ra được những điểm mạnh, điểm yếu và thiếu của giáo viên Địa lí về kiến thức cũng như về phương pháp, nghiệp vụ sư phạm, từ đó đã xây dựng được chương trình bồi dưỡng cho giáo viên với 7 chuyên đề bồi dưỡng. Chương trình bồi dưỡng được xây dựng chủ yếu dựa trên nhu cầu thực tế và những đề xuất của giáo viên Địa lí để đáp ứng với tình hình đổi mới giáo dục phổ thông sau năm 2015.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2014), *Dạy học và kiểm tra đánh giá kết quả học tập theo định hướng phát triển năng lực học sinh, môn Địa lí* (tài liệu lưu hành nội bộ).
- [2] Chính phủ (2012), *Chiến lược phát triển giáo dục 2011 – 2020 ban hành kèm theo Quyết định số 711/QĐ – TTg ngày 13/6/2012 của Thủ tướng Chính phủ*.
- [3] Dự thảo Đề án xây dựng (2014), *triển khai chương trình và sách giáo khoa giáo dục phổ thông sau 2015*, Bộ GD & ĐT, tháng 2/2014 (tài liệu lưu hành nội bộ).